

Reykjavík, 4. mars 2025
BOS25030001

UMSÖGN

Viðtakandi: Umhverfis-, orku og loftslagsráðuneyti

Sendandi: Borgarsögusafn Reykjavíkur

Frumvarp til laga um breytingu á lögum um menningarminjar nr. 80/2012 (mál S-34/2025) – Umsögn Borgarsögusafns

Borgarsögusafn Reykjavíkur tekur undir að breyta megi 30. gr. laga um menningarminjar, nr. 80/2012. Safnið telur þó mikilvægt að ekki verði gengið alla leið í afnámi umsagnarskyldunnar, eins og lagt er til, heldur að miðað verði við ártalið **1930** í stað 1940 þar sem fagleg rök liggja þar að baki. Eins og bent er á í fyrri umsögnum Minjastofnunar Íslands um breytingar á lögum um menningarminjar (sjá bréf stofnunarinnar dags. 17. feb. 2025) var tímabilið 1924-1930 mikið framfara- og uppbyggingarskeið byggingarlistar í landinu en árið 1930 markaði afgerandi skil í þeirri sögu þegar svokölluð steinsteypuklassík vék fyrir fúnksjónalisma.

Stór hluti þeirra húsa í Reykjavík sem tilheyra tímabilinu 1924-1930 stendur innan Hringbrautar og á því að njóta svokallaðrar hverfisverndar sem byggir á heimild í skipulagslögum og er skilgreind fyrir byggð innan Hringbrautar í núgildandi aðalskipulagi (AR2040). Þau sem standa í öðrum borgarhlutum og í Vesturbæ sunnan Hringbrautar, njóta hins vegar fæst verndar nema á grundvelli umræddrar 30. gr. menningarminjalaga um umsagnarskyldu.

Í Reykjavík var tímabilið 1924-1940 m.a. skeið svokallaðrar erfðafestubýggðar, sem reis víða í bæjarlandinu utan meginbyggðar á þeim tíma. Þau hús sem enn standa frá því skeiði hafa fyrst og fremst varðveislugildi vegna aldurs og menningarsögulegs gildis, sem vitnisburður um sinn tíma og ákveðna sögu sem er að öðru leyti að mestu horfin. Þau eru nú að jafnaði elstu hús sem finna má í borgarhlutum austan Hringbrautar/Snorrabrautar en hafa fæst verið vernduð í skipulagi.

Einstaka hús í Reykjavík hefur hlotið hverfisvernd á grundvelli varðveislumats í húsakönnun en það hefur sýnt sig að hverfisvernd húsa sem staðfest hefur verið í deiliskipulagi er veikari vernd en umrædd umsagnarskylda og hefur verið framfylgt með ómarkvissum og óljósum hætti. Hverfisvernd hefur í sumum tilfellum ekki komið í veg fyrir að leyfðar hafi verið breytingar sem rýra varðveislugildi þeirra húsa sem undir hana hafa verið felld.

Borgarsögusafn telur áhyggjuefni að áform séu um að afnema umsagnarskyldu húsa frá tímabilinu 1924-1940 án þess að gerðar hafi verið áætlanir hjá sveitarfélögum um markvissa heildarskráningu þeirra húsa með faglegu og óháðu mati á varðveislugildi þeirra. Án þess er vandséð hvernig hægt verði að „tryggja skilvirka og markvissa“ varðveislu þeirra „á faglegum grundvelli“, eins og er yfirlýst markmið þessa frumvarps. Óljóst er hvernig og hver skuli meta hvað eigi að teljast „varðveisluverð“ hús eða hver þeirra tilheyri „byggingararfi þjóðarinnar“. Ekki liggur fyrir nein haldbær skilgreining á því önnur en sú sem annað hvort miðar við aldur húsa eða fæst með vönduðu og faglegu varðveislumati sem unnið er samkvæmt viðurkenndum aðferðum og leiðbeiningum Minjastofnunar.

Virðingarfyllt,

Guðbrandur Benediktsson
Safnstjóri

